

Pret straumi uz Latgali

- Esam pieredzējuši, ka no Latgales cilvēki, jo īpaši daudzsološi un izglītoti, straumēm plūst uz Rīgu. Valdis un Žanna Labinski ir gājuši pret straumi. Turklāt tas ir unikāls gadījums, kad uz Latgali kāds pārceļas ar Rietumu latvieša biogrāfiju.

Balvos vai Minhenē, Rucavā vai Prāgā — vienalga viņi būtu satikušies. Latgale abiem bija ielikta šūpulī kā sapņotā un ilgotā dzīvesvieta. Viņu laulībai 30. septembrī būs 11 gadu.

"Mana vecākā māsa ir dzimusi Franču protektorātā Kēnigsbergas apgabalā. Turpat arī māte, kad tas bija pakļauts Lielvācijai, kā arī vecākais brālis, kad šī teritorija jau atradās Padomju Lietuvā. Tēvs piedzima Jersikas apgabalā 1914. gadā, kad tas bija Vitebskas guberņas sastāvā. Es vienīgais esmu dzimis tā pa istam Krievijā — Sibīrijā," stāsta Valdis.

Savukārt Žanna nāk no Daugavpils rajona Naujenes pagasta.

Kad ienāca Sarkanā armija, viņas ģimene tika padzīta no savām mājām. Žannas tēvs bija ienācējs no Baltkrievijas, agri gājis bojā. Viņa uzaugusi kopā ar mammu un vecvecākiem. Žannai jau kopš bērnības ir ticības pieredze.

Žanna Atmodas laikā ir vākusi parakstus pret Daugavpils HES celtniecību. Krievu virsnieki toreiz raustīja plecus, kāpēc viņiem jāparakstās pret HES? Beigās tomēr parakstīja, neapzinoties, ka runa jau ir par Latvijas brīvību... Latgale allaž atrodas Daugavas otrajā krastā, bet, kā dziesmā dzied, "tās abas malas mūžam nesadalās".

Cilvēki tāpat vien nesatiekas

Laulību satur kopā mīlestība un īpaša laulāto tuvība. Taču tās bieži ir arī kopējas intereses un dzīves jēga. Ir filozofu, arhitektu un mākslinieku pāri, viņi ir kā stiprinājums gan viens otram, gan savai nozarei. Labinski ir Latgales sapņa un Latgales Atmodas satuvināts pāris.

Žanna patlaban nav tā aktīvākā puse. Sieviete bieži vien nevar vilkt līdzī vīram ideju vezumus — darboties sabiedriskajā laukā, organizēt un projektēt. Taču svarīgi ir tas, ka vīra idejas ir arī sievas ideāli un sapņi. Sievas malā paiešana nenozīmē, ka viņa izstājas no sapņa, kas reiz viņus savedis kopā. Nē, viņa aizvien var atbalstīt vīru, saprast viņu, iedvesmot.

Sieviete ir neaizvietoājama ģimenes pavarda uzturēšanā. Un ģimenes pavards ir ne tikai praktisks: apmazgāt, apkopt, sagatavot, bet arī noturēt idejisko gaisotni ģimenē. Sievas gādība un veltīšanās vīram un bērnam ietver daudz vairāk jēgas un ideju, nekā mēs domājam. Ideāliem un sapņiem ikdienā bieži ir lidojumam nelabvēlīgs laiks, jo tāda ir dzīves skarbā īstenība. Taču cilvēkus motivē tas, ja ir uz ko tiekties, ja ir ideāls, par kuru var sapņot. No Ādama un Ievas līdz pat Valdim un Žannai — līdz mums katram.

Visu lietu kārtība. Laulība

1991. gada rudens. Tikko beidzies pučs, tanki Rīgā. Bet Žannai šo dienu asums izplūst mīlestībā: viņas sirdī mājo pirmā svētceļojuma sajūsma. Arī Valda sirds plūst pāri malām — ar Londonā izsniegto Latvijas Republikas pasi viņš tajā laikā Rīgas lidostā šķērsoja Latvijas robežu bez vīzas.

Valdis vadīja latviešu katoļu studentu un akadēmiķu apvienību Dzintars. Kādā sanāksmē sita abu zvaigžņu stunda: Žanna pirmo reizi ieraudzīja savu ilgoto. Tur gan bija vēl 60–80 citu cilvēku, un bija jāpaiet četriem gadiem, lai rastos un piepildītos ilgas.

1994. gadā pēc Medicīnas institūta beigšanas Žanna bija tikusi pie ģimenes ārstes diploma un strādāja savā dzimtajā Naujenes pagastā. Poliklīnika, Žannas pirmā darbavieta, bija kādā virsnieku pamestā ēkā. Kādu dienu kabinetā pēkšņi stāvēja Dzintara prezidents Valdis. Ne kā pacients, bet gan kā organizācijas pārstāvis, kurš apmeklē savus biedrus. Te arī kauliņi bija mesti. Kāzas tiks svinētas pēc gada. Tajā dienā, 30. septembrī, notika arī Sestās Saeimas vēlēšanas. "Pēc dzimtsarakstu nodaļas mēs braucām uz Nīcgales baznīcu. Bijām pirmie, kas tur salaulājās. Tas Latvijā bija depresijas un apātijas laiks. Pēc salaulāšanās visi kāzu viesi gāja uz vēlēšanu iecirkni. Valdis ir aizmirsis, par ko toreiz balsoja. "Latviešu tauta tajā laikā bija apjukusi. Tagad vairs tā nav. Kaut arī daudzi nezina, par ko balsot, cilvēki saprot, kas ir iespējams un kas nav," spriež Valdis.

Pēc kāzām viņi tūlīt emigrēja uz Prāgu, un nākamajos astoņus savas laulības gadus Labinski dzīvoja kā čigāni — divarpus gadus Prāgā, tad Rīgā, tad atkal Prāgā. Tagad tieši divarpus gadus viņi mīt savā Jersikas mājā — Labiešos.

2003. gadā beidza skanēt radio Brīvā Eiropa, un līdz ar to beidzās arī Valda darbs tajā. Tomēr Valda un Žannas dzīvē tas turpina skanēt ar Latgales Radio balsi. "Katrā vietā man vajadzīgi divi gadi, lai pierastu. Paldies Dievam, šie divi gadi jau ir garām."

Lēciens tumsā

"Protams, ka pārcelšanās uz Latgali mūsu ģimenei ar pieciem (tobrīd vēl četriem) bērniem bija lēciens tumsā." Ja būtu braukuši atpakaļ uz Vāciju, kas bija iespējams, būtu tas pats.

Latgales Radio ir Valda privātuzņēmums. Tagad lietas rit labi. Izdevumi ir samazināti pat vairāk, nekā cerēts, tiesa gan, arī ienākumu ir mazāk, nekā bija plānots. "Daudziem ir tādas pašas idejas kā man Latgalē, bet nav pat to 10 000 latu, ko ieguldīt nodomu realizācijā. Vispār kaut ko sākt bez 100 000 latu ieguldījuma ir grūti. Man, paldies Dievam, pēc dzīves un darba gadiem Rietumos tik daudz līdzekļu bija."

Darbs radio ir Valda aicinājums: "Te ir arī niša. Katram ir jādara tas, ko viņš prot un kas viņam izdodas. Mēs esam vienīgā radiostacija pasaulē, kas runā latgaliski." Un reģionālā latgaliskā pašapziņa ir šā nelielā radio uzņēmuma atspēriena punkts.

"Mēs vīpsnājam par šiem varoņiem"

Valda ģimene no PSRS izbrauca 1966. gadā, kad viņam bija astoņi gadi. Valda mugursomā bija ielikta trīslitru burka ar kausētiem taukiem, citās somās bija vēl 12 litru šā bada provianta. "Mēs nezinājām, kā Vācijā klāsies. Padomju propaganda taču stāstīja, ka cilvēkiem tur nav ko ēst."

Iejušanās Rietumu kultūrā Valdim bija ātra un viegla. Bet sakari ar Latviju — kā ar nazi nogriezt. Valdis ar vecākiem dzīvoja nelielā pilsētiņā pie Reinas. Tas bija laiks, kad Rietumu pasaulē strauji ienāca revolucionāras idejas. Latviešu trimdas sabiedrība bija izteikti konservatīva un labēji noskaņota, jo tie bija pārsvarā vecāka gadagājuma cilvēki. Tomēr arī latviešu vidū bija daži skandalozi jaunieši, tā sauktie kreisie, kas koncentrējās galvenokārt Vācijā. Valdis atceras: "Konservatīvā latviešu sabiedrība šos jauniešus ļoti kritizēja. Viņi bija pataisīti par tādiem kā biedēkļiem, toties jauniešu vidū viņi bija varoņi: Mārtiņš Būmanis, Ojārs Rozītis, Indulis Bilzēns, kas bija pat saistīts ar RAF teroristiem. Vēl brāļi Āboliņi. Atis Lejiņš bija pieslēgies sociāldemokrātiem. Jāpiemin arī pašreizējais eiroparlamentārais Māris Graudiņš. Savukārt mana paaudze, kas bija 10 gadu jaunāka, vīpsnāja par šiem varoņiem, mēs bijām opozīcijā, viņi mums nepatika. Mēs neatzinām viņus par līderiem, tieši otrādi. Tas bija cits, ne mūsējais vilnis. Tā nu pamatos es esmu konservatīvs," stāsta Valdis.

Viņš var paliekties ar saviem klasesbiedriem. Tie ir Kārlis Cerbulis, Investīciju fonda vadītājs, Rīgas Fondu biržas dibinātājs, Indra Sāmīte, bijusī finanšu ministre. Visi amerikāņi. Andrejs Neimanis, SWH dibinātājs, tagad miljonārs. Jā, arī Kārlis Streips vienu gadu mācījās Valda klasē, bet... "Kas tagad par Rietumu latviešiem izskan? Sliktie, liberāļi, geju atbalstītāji, krievu draugi. Kārlis Streips un Nils Muižnieks — viņi ir sabiedrības priekšgalā. Bet vai Kārlis Cerbulis un Indra Sāmīte tādi ir, vai es pats būtu uz to pusi? Un, ja par baznīcas dzīvi runā, Juris Cālītis — nu, atbraucis no Kanādas un tagad te jau visi prātus. Sabiedrībā viņu daudzi pazīst. Bet Pāvils Brūveris, kas kritizē Cālīti un ir arhibīskapa Vanaga labā roka, nav tik ļoti atpazīstams. Viņš arī atbraucis no Rietumiem, par viņu prese nerunā. Latvijā strādā Andris Marija Jerumanis un Paskals Jerumanis. Arī Rīgas katoļu katedrāles vadītājs monsignors Antons Smelters. Jelgavas bīskaps ir no Amerikas atbraukušais Antons Justs. Neviena no viņiem nav liberāļu pusē. Viņus bieži vien aizmirst, prese viņus nepiemin. Tā mediji izveido klišejas un runā tikai par dažiem Rietumu latviešiem, aizmirsdami daudzus citus, kas dara daudz ko jēdzīgu."

Latgalieši ar pašapziņu

"Latgale pēdējos 60–70 gadus ir turējusi pie dzīvības latviešu nāciju. Kāda tagad izskatītos Rīga, ja tur nebūtu ieceļojuši 150 vai 160 tūkstoši latgaliešu. Tad tur būtu par 200 000 iebrucēju no Krievijas vairāk," prāto Valdis. Latgaliešu mentalitāte noteikti atšķiras no latviskās. Latgalieši esot vairāk līdzīgi bavāriešiem, kas ir omulīgāki, draudzīgāki, un pretim nākšana saskarsmē vēl nenozīmē, ka viņiem nebūtu savas pašapziņas. Kāpēc cilvēki Latgalē bieži runā krieviski? Daudzi Latgales intelligences pārstāvji izsakās, ka tas tieši ir augstas, nevis zemas pašapziņas dēļ. Un krievu valodai taču nav ne vainas. "Bieži dzirdēts latviešu pamatojums, kāpēc viņi nerunā krievu valodā: es krievam parādīšu, ka esmu daudz pārāks! Latgalē šīs valodu un nāciju attiecības ir citādas, te darbojas citi mehānismi. Tas notiek vai nu spiestā kārtā, vai draudzības dēļ. Un tāpēc te krievi ir labvēlīgāki — latgaliskais viņiem ir pieņemams. Varbūt viņi domā, ka tā var izvairīties no latviskā, vai kaut kā tamlīdzīgi. Daļa krievu uzskata, ka eksistē latgaliešu nācija, kaut gan paši latgalieši reti tā domā."

Valdis stāsta, taču ik pa laikam skatās pulkstenī, jo tūlīt sāksies Latgales Radio raidlaiks...